

Sygn. akt IV KK 264/21

POSTANOWIENIE

Dnia 7 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

w sprawie **B. F.**,
uniewinnionej od czynu z art. 233 § 1a k.k.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 7 kwietnia 2022 r.,
w trybie art. 535 § 3 k.p.k., kasacji prokuratora od wyroku Sądu Okręgowego w T. z
dnia 12 lutego 2021 r., sygn. akt II Ka (...), zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego
w T. z dnia 18 lutego 2020 r., sygn. akt II K (...),

p o s t a n o w i ł:

1. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;
2. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążyć Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

B. F. została oskarżona o to, że w dniu 21 listopada 2016 r. w T., woj. (...), będąc prawidłowo pouczoną o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań mających służyć za dowód w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym przez Prokuraturę Rejonową w G. za sygn. PR 2 Ds. (...), z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jej samej, podczas przesłuchania w charakterze świadka zeznała nieprawdę co do faktu zatrudnienia w A. z siedzibą w T., na podstawie umowy o pracę K. J., tj. o czyn z art. 233 § 1a k.k.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w T. z dnia 18 lutego 2020 r., sygn. akt II K (...), B. F. została uniewinniona od zarzucanego jej czynu (pkt I). Wyrok dotyczył ponadto innego oskarżonego.

Wyrok Sądu I instancji został zaskarżony w całości apelacją przez prokuratora, który zarzucił mu:

„1. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, a to art. 7 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k., poprzez dokonanie dowolnej oraz oderwanej od zgromadzonego materiału dowodowego oceny zeznań świadka K. J. oraz treści zeznań złożonych w postępowaniu PR 2 Ds. (...) i niezasadne danie wiary wyjaśnieniom oskarżonych, co w konsekwencji skutkowało poczynieniem błędnych ustaleń faktycznych w zakresie uznania, iż oskarżeni nic dopuścili się złożenia fałszywych zeznań w obawie przed grożącą im odpowiedzialnością karną, podczas gdy właściwa ocena całości zgromadzonego materiału dowodowego dawała podstawy do przyjęcia, że oskarżeni dopuścili się zarzuconych im czynów;

2. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, a to art. 5 § 2 k.p.k., art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k., art. 167 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k., poprzez zaniechanie inicjatywy dowodowej polegającej na: przesłuchaniu w charakterze świadka funkcjonariusza Wydziału d/w z Przestępczością Gospodarczą Komendy Miejskiej Policji w T. asp. J. B., pozyskaniu dokumentacji potwierdzającej przebywanie oraz osiąganie dochodów poza granicami kraju przez K. J. oraz zasięgnięciu opinii biegłego z zakresu badań pisma i podpisów celem ustalenia wykonawcy wpisów ręcznych oraz podpisów rzekomo należących do K. J. w dokumentacji pracowniczej w tym na liście płac, a wskutek tego nieuprawnione danie wiary wyjaśnieniom oskarżonych i błędne ich uniewinnienie”. Prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Po rozpoznaniu powyżej apelacji Sąd Okręgowy w T. wyrokiem z dnia 12 lutego 2021 r., sygn. akt II Ka (...), w stosunku do B. F. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że za podstawę jej uniewinnienia przyjął art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 414 § 1 k.p.k. (pkt I). Sąd odwoławczy przyjął, że działała ona pozostając w usprawiedliwionym błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego.

Kasację od powyższego wyroku wniósł prokurator, który zaskarżył go na niekorzyść B. F. i zarzucił: „rażące naruszenie przepisów prawa karnego materialnego, a to art. 28 § 1 k.k. w pkt I zaskarżonego orzeczenia polegającą na

niezasadnym przyjęciu, że oskarżona B. F. będąc słuchana w charakterze świadka w dniu 21 listopada 2016 r. w ramach postępowania PR 2 Ds. (...) nadzorowanego przez Prokuraturę Rejonową w G. zeznała nieprawdę jednakże nie popełniła zarzucanego jej przestępstwa z art. 233 § 1a k.k., gdyż znajdowała się wówczas w usprawiedliwionym błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego, albowiem na moment składania zeznań nie ponosiłaby odpowiedzialności karnej związanej z ewentualnym bezprawnym zachowaniem dotyczącym zawarcia umowy kredytu z dnia 24.04.2006 r., podczas gdy prawidłowa wykładania art. 28 § 1 k.k. prowadzi do wniosku, że w tym stanie faktycznym nie zachodziła okoliczność wyłączająca zawinienie skazanej”. Prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście bezzasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

Warunkiem uwzględnienia kasacji jest zaistnienie albo tzw. bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k., albo rażącego naruszenia prawa mającego istotny wpływ na treść orzeczenia (art. 523 § 1 k.p.k.). Nie wystarczy więc samo podniesienie zarzutu rażącego naruszenia konkretnego przepisu, ale trzeba w drodze umotywowanego wyводу wykazać, że w realiach konkretnej sprawy w wyniku zaniechania podjęcia działania lub wadliwych decyzji albo czynności sądu rzeczywiście doszło do naruszenia (i to w stopniu rażącym) określonego przepisu, a sąd miał obowiązek postąpić inaczej, co w konsekwencji ma prowadzić do wniosku, że kwestionowane rozstrzygnięcie byłoby w zasadniczy sposób odmienne od tego, które w sprawie zostało wydane (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dni: 13 lutego 2014 r., V KK 238/13; 25 lutego 2014 r., IV KK 6/14). W niniejszej sprawie niezależnie od stwierdzenia zasadności lub bezzasadności uchybienia wyartykułowanego w zarzucie podniesionym w kasacji prokuratora, ostatecznym rozstrzygnięciem musi być uniewinnienie B. F. od zarzucanego jej czynu.

Kluczowym zagadnieniem jest w tym zakresie wykładnia art. 233 § 1a k.k. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie w pełni podziela stanowisko i argumentację zawartą w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2020 r., I KK 58/19 (OSNK 2021, z. 2, poz. 8), wydanym jeszcze przed wyrokowaniem w niniejszej sprawie przez Sąd odwoławczy, zgodnie z którym nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1 ani § 1a k.k. osoba przesłuchiwana w charakterze świadka, gdy składa fałszywe zeznania z obawy przed narażeniem samego siebie na odpowiedzialność karną, w granicach własnej odpowiedzialności karnej. Dopuszczalność pociągnięcia do odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1a k.k. osoby, która z obawy o narażenie samego siebie na odpowiedzialność karną przesłuchiwana jest w charakterze świadka i zeznaje nieprawdę obejmować może wyłącznie zeznania, których treść zawiera pomówienie innej osoby lub nieprawdziwe okoliczności niezwiązane ze sprawstwem czynu i potencjalną własną odpowiedzialnością karną przesłuchiwanego.

Nie powielając argumentacji zawartej w uzasadnieniu przywołanego postanowienia należy jedynie pokrótce wskazać, że dotychczasowa wykładnia przepisów przewidujących odpowiedzialność świadka za składanie fałszywych zeznań w zakresie dotyczącym przesłuchania sprawcy czynu zabronionego ukształtowana została w sposób jednoznaczny (zob. zwłaszcza uchwały Sądu Najwyższego z dni: 20 czerwca 1991 r., I KZP 12/91, OSNKW 1991, z. 10-12, poz. 46; 26 kwietnia 2007 r., I KZP 4/07, OSNKW 2007, z. 6, poz. 45; 20 września 2007 r., sygn. akt I KZP 26/07 OSNKW 2007, z. 10, poz. 71). Stanowisko to uzasadniane było albo z położeniem akcentu na element materialnoprawny, przyjęciem istnienia szczególnego kontratypu prawa do obrony, albo w przypadku przyznania prymatu względem proceduralnym - istnieniem procesowego uprawnienia wolności od samooskarżenia, związanej z istotą konstytucyjnej zasady prawa do obrony. Takiego stanu rzeczy nie zmieniło wprowadzenie art. 233 § 1a k.k. Konstytucyjne gwarancje prawa do obrony przysługują osobie od chwili podjęcia wobec niej pierwszych czynności procesowych, zmierzających do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej. Korzystanie z tych gwarancji nie zależy od decyzji organów procesowych, lecz od sytuacji procesowej danego podmiotu. Dlatego też świadek nie powinien ponosić odpowiedzialności karnej za nieprawdziwe zeznania,

jeśli są one związane z popełnionym przez niego czynem zabronionym i stanowią instrument realizacji przysługującego mu prawa do obrony. W ramach tej gwarancji zawiera się także wolność od samooskarżenia. Dotyczy to w tym samym stopniu samooskarżenia w postępowaniu prowadzonym przeciwko osobie, jak też postępowania znajdującego się formalnie w fazie *in rem*. Przyjęcie założenia, że świadek składający fałszywe zeznania w obawie przed grożącą mu odpowiedzialnością karną popełnia przestępstwo z art. 233 § 1a k.k. stanowiłoby zaprzeczenie powyższym gwarancjom, co nie znajduje racjonalnego uzasadnienia.

Powyższy kierunek wykładni został niejako potwierdzony uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 5/21 (OSNK 2022, z. 1, poz. 1), której nadano moc zasady prawnej. Zgodnie z ww. uchwałą, nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. świadek składający fałszywe zeznanie z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, jeśli – realizując prawo do obrony – zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, nie wyczerpując jednocześnie swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego określonego w innym przepisie ustawy.

Przekładając powyższe rozważania na realia niniejszej sprawy, konieczne jest ustalenie dwóch okoliczności. Po pierwsze tego, że B. F. złożyła fałszywe zeznania w obawie przed grożącą jej odpowiedzialnością karną, a po drugie, iż nie pomówiła ona innej osoby. Sąd odwoławczy, modyfikując wyrok Sądu I instancji w zakresie podstawy uniewinnienia, bezspornie ustalił, że B. F. złożyła fałszywe zeznanie z uwagi na istniejącą w jej przeświadczeniu grożącą jej odpowiedzialność karną. Wskazał bowiem następująco: „Wniosek, że złożyła takiej, a nie innej treści zeznania z obawy przed grożącą jej (według jej osobistej oceny) odpowiedzialnością karną związaną z okolicznościami uzyskania kwestionowanego kredytu hipotecznego jest jak najbardziej uzasadniony” (pkt 3.1., s. 5 uzasadnienia). Okoliczność, że działała ona „z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jej samej” wynika ponadto wprost z opisu czynu zarzucanego. W ramach fałszywych zeznań nie pomawiała ona innej osoby o popełnienie czynu zabronionego – podała nieprawdziwą informację co do okresu zatrudnienia K. J. w kontekście procesu kredytowego, w odniesieniu do którego obawiała się o pociągnięcie jej do odpowiedzialności karnej.

W świetle powyższych ustaleń nie sposób przypisać jej odpowiedzialności karnej za czyn z art. 233 § 1a k.k. (ani art. 233 § 1 k.k.). Dlatego też niezależnie od merytorycznej trafności rozstrzygnięcia o pozostawaniu przez B. F. w usprawiedliwionym błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego, a także, czy do zastosowania konstrukcji błędu konieczne jest zagrożenie odpowiedzialnością karną obiektywnie istniejące lub istniejące subiektywnie w przekonaniu składającego fałszywe zeznanie, postępowanie karne przeciwko niej musi zakończyć się uniewinnieniem. Ze względów przedstawionych obszernie m.in. w uchwale Sądu Najwyższego wydanej w sprawie I KZP 5/21, nawet gdyby opisane w zarzucie kasacyjnym uchybienie zaistniało, nie miałoby ono wpływu na treść orzeczenia. Nie prowadziłoby bowiem do wydania wyroku innej treści niż ten, który został zaskarżony kasacją.

Rozstrzygnięcie o kosztach uzasadnia art. 637a k.p.k. w zw. z art. 636 § 1 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe, należało orzec jak w części dyspozytywnej niniejszego postanowienia.